

13.11.2015/SR

Sipilän hallitus ajan aalloilla

Leikkauspolitiikan nykyinen aalto rantautui Suomeen vuoden 2008 amerikkalaisen investointipankin Lehman Brothersin konkurssin synnyttämän talouskriisin myötä. Julkisia leikkauksia toteutettiin niin **Matti Vanhasen** ja sitä jatkaneen **Mari Kiviniemen** hallitusten (2007–2011) kuin myös **Jyrki Kataisen** ja sitä jatkaneen **Alexander Stubbin** hallitusten (2011–2015) aikana.

Maata parhaillaan johtava keskustan, kokoomuksen ja perussuomalaisten hallitus on suunnannut jopa edeltäjiäänkin suorasukaisemman hyökkäyksen kansalaisten sosiaalisia ja taloudellisia etuja vastaan. Samalla nykyinen hallitus näyttää valinneen ammattiyhdistysliikkeen lähes pääasialliseksi vastustajakseen, miltei viholliseksi.

Sipilän hallitukseen asetettiin suuria toiveita

Keskustan viime kevään eduskuntavaaleissa saavuttaman suurvoiton jälkeen muodostettu hallitus tuntui aluksi nauttivan melko suurta kansansuosiota. Kansalaiset odottivat siihenastisten jatkuvien leikkausten jälkeen uudelta hallitukselta todella jotakin uutta. Uusi hallitus tosin uhkaili ensimmäisistä askelmerkeistään lähtien uusilla ”kipeillä” leikkauksilla, mutta kansa näytti olettavan, että kysymys ei olisi niinkään leikkauksista vaan ikään kuin pumpuliin kääntyistä ”uudistuksista”. Toisin sanoen, että ”välttämättömien tervehdyttämistoimien” mukana seuraisi myös jotakin myönteistä kehitystä maan taloudessa ja erityisesti heikompiensaisten elinolosuhteissa.

Tällaista illuusiota ja kesän lämmössä eläteltyä optimismia oli omiaan lisäämään myös istuvan hallituksen pääministerin **Juha Sipilän** olemus, eli hienommin sanoen habitus. Hänen leppoisalta kuulostavat puheensa vatuloinnista ja tokaisut siitä, että ”nyt on käärittävä hihat ja ruvettava töihin” saivat monet päättelemään, että nyt alettaisiin todella toimia yhteisen asian puolesta maan talouden saattamiseksi nousuun.

Pettymys

Syksyä kohti edettäessä alkoi kuitenkin käydä ilmeiseksi, että aikaisemmin harjoitettuun poliittiseen linjaan ei ollut tulossa mitään varsinaisesti uutta myönteistä sävyä. Talouspolitiikassa alkoi pikemminkin korostua hallituksen autoritääriin luonne. Tämä tuli selvästi ilmi ns. yhteiskuntasopimuksen luomisytyksessä, jossa Sipilän hallitus asetti työmarkkinajärjestöt sivuuttaen ennakkoehdoksi äärimaltilliset palkkaratkaisut, joilla tuli toteuttaa viiden prosentin kustannussäästöt. Toiset viisi prosenttia tuli saada aikaan pakkolaeilla eli suorilla leikkauksilla kuten arkipyhien muuttamisella palkattomiksi, ”ylipitkien” lomien lyhentämisellä, ensimmäistä sairauspäivää koskevan korvauksen poistamisella, lomarahojen ja eläkeläisten asumistuen leikkaamisella.

Rakenteelliset uudistukset

Pahaenteinen sanapari ”rakenteelliset uudistukset” sisältyy korostuneesti Sipilän hallituksen sanavarastoon. Sanat tarkoittavat markkinataloudessa ja porvarillisessa politiikassa pääsääntöisesti köyhimpien, hädänalaisimpien ja pienituloisimpien ihmisten suojaksi luotujen rakenteiden purkamista. Yksi ”suosituimpia” hyökkäyksen kohteita on työttömyysturvajärjestelmä, jota ollaan parhaillaan muotoilemassa ”työntekoon kannustavammaksi” tilanteessa, jossa maassa on lähes 400 000 työtöntä.

Kaikkien leikkausaikeiden virrassa Ay- liikkeellekään ei näyttänyt tulevan kovin suurena yllätyksenä Sipilän hallituksen aikomus lyhentää ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan kesto nykyisestä 500 päivästä 400 päivään ja alle kolme vuotta kestäneessä työsuhhteessa oleville 400 päivästä 300 päivään vuoden 2017 alusta lukien.

Hallituksen talouspolitiikka nojaa Aatamin aikoihin (Adam Smith)

Pääministeri Sipilää on perustellusti arvosteltu siitä, että hän pyrkii johtamaan maata kuin yksityistä yritystä. Tähän liittyy läheisesti poliitikkojen ja ekonomistien ajatus, jonka mukaan valtakunnan taloutta tulee hoitaa kotitalouksissa vallitsevien periaatteiden mukaisesti, toisin sanoen että kotitalouksien käytännöistä johtaa jokseenkin suora linja valtakuntaa koskevaan talouspolitiikkaan.

Edellä mainitulla ajattelutavalla on juurensa ”kansantaloustieteen isän” **Adam Smithin** (1723-1790) näkemyksissä. Smithin yksipuolinen käsitys kotitalouden ja valtion talouden yhtenevyydestä perustui kyvyttömyyteen erottaa ja selittää tieteellisesti tuotantovälineiden ja raaka-aineiden arvo-osuus tuotetun tavarahan ja tavarakokonaisuuden arvossa.

Smith ja toinen porvarillisen klassisen taloustieteen nimekäs edustaja **David Ricardo** (1772-1823) katsoivat tuotetun tavarahan arvon jakautuvan pelkästään tuloiksi (maanomistajan maankoroksi, yrittäjän voitoksi ja työntekijän palkaksi) ilman pysyvän pääomanosan (koneiden ja raaka-aineiden) läsnäoloa. Tämä päättely johtaa sellaiseen anakronismiin, että jonkin maan vuotuinen tuotanto voitaisiin jonakin vuonna ”syödä” loppuun ja aloittaa uusi tuotanto tyhjästä. Klassikoiden analyysissä sekoittuivat toisiinsa henkilökohtainen ja tuotannollinen kulutus.

Marxilainen välihuomautus

Marxilainen lisäys noihin näkemyksiin on huomautus, että koneita, kivihiihtä, rautaa jne. ei kuluteta henkilökohtaisesti vaan tuotannollisesti. Kotitaloudet ovat lähinnä henkilökohtaisen kulutuksen yksikköjä. Smithin ja Ricardon yksiviivaisuus tässä asiassa on vielä ymmärrettävää, mutta sen sijaan vähemmän ymmärrettävää on, että nykyisten 2000-luvun ekonomistien ja poliitikkojen päättely ja päätöksenteko perustuvat laajalti tuohon samaan lähes yksinomaan tuloja ja palkkoja syyllistävään ajattelutapaan.

Tuo asenne ilmenee sellaisina päättäjien lausumina kuin että me kulutamme enemmän kuin tuotamme, kilpailukykyämme on heikkoa jne. Peitellysti ja epäkohteliaasti ”meitä” eli kansalaisia verrataan Huittisten hulluun mieheen, joka syö enemmän kuin tienaa. Ikään kuin me söisimme kaiken muun ohessa myös pääomanomistajan omistuksessa ja käytössä olevat koneet ja tuotantovälineet sekä niiden tuottaman voiton, omistajan itsensä vain seuratessa tapahtumaa sivusta käsiään epätoivoisesti väännellen.

Edellä todetun päättäjien ajattelu- ja toimintatavan mukaisesti tuotantovälineiden yksityisomistuksen oloissa nimenomaisesti palkkatyö syyllistetään talouskriiseistä ja sitä rangaistaan. Suurpääoman päätä silitetään ja palkansaajaväestöön kohdistuvien rajujen leikkausten ”vastapainona” vedotaan suuromistajien hyväntekeväisyyteen ja pahimpien veronkiertäjien katumukseen syntien anteeksiannon lupauksella.

Sixten Korkman

Tätä kirjoittaessani (12.11.) kuulen radiosta (”Kuka maksaa ohjelma”) professori **Sixten Korkmanin** puhuvan Adam Smithistä. Joskus sattuu, että kun pohtii jotakin ehkä hyvinkin harvinaista aihetta jossakin, havaitsee tai kuulee äkkiä, että joku toinen käsittelee samaa aihetta jossakin muualla. Korkman toteaa arvostavansa suuresti sitä Smithin ajatusta, että jokainen voi

toimia taloudessa mahdollisimman vapaasti. Korkman jatkaa, että valinnanvapauteen perustuva markkinatalous hoitaa kyllä itsensä, vaikka siinä on hänenkin mukaansa erittäin epätasa-arvoisia piirteitä.

Mainitun radio-ohjelman juontaja **Juho-Pekka Rantala** kysyy äkkiä, mitä mieltä Korkman on **Marxista**. Tämä vastaa, että Marxilla on tähänkin päivään liittyviä merkittäviä ajatuksia, mutta että Marx sivuutti taloustieteen ja sortui korostamaan työarvoteoriaa. Olen kuulemastani hämmästynyt ja kieltämättä hiukan pahastunutkin. Olen nimittäin jokin aika sitten käyttänyt viikko- ja kuukausikaupalla aikaa oikolukiessani Marxin jättimäisen pääteoksen Pääoman (yhteensä noin 2 000 sivua) jokseenkin kannesta kanteen kaikkine alaviitteineen.

Pääomasta on äskettäin julkaistu uusi suomenkielinen painos. Professori Korkman taisi osallistua kaikkiin kolmeen uuden Pääoman julkistamistilaisuuteen toimien itsekkin luennoitsijana. Kuuntelen nyt radio-ohjelmaa hiukan huuli pyöreänä ja kysyn itseltäni, miksi Korkman, jonka olen jossakin nähnyt sanovan, että "Marx on ohittamaton" (vai oliko se peräti "ylittämätön") ohittaa nyt Marxin heittämällä oikealta ja vähättelee tätä nimenomaan taloustieteilijänä. Professori alkaa sitten puhua minuuttikaupalla **Keynesistä**, joka ei kyllä minusta (jos saan sanoa) ole lainkaan Marxin tasoinen taloustieteilijä ja jolla ei todellisuudessa ollut teoriansa pohjalla työarvoteoriaa eikä oikeastaan mitään muutakaan arvoteoriaa.

William Pettystä (1623–87) David Ricardoon

John Maynard Keynesillä (1883–1946) ei siis ollut taloustieteellisen näkemyksensä pohjana klassisen taloustieteen (jonka viimeksi mainitun nimekkäät ja monipuolisesti sivistyneet edustajat ulottuivat **Pettystä** Ricardoon Isossa Britanniassa ja **Boisquillebertistä Sismondiin** Ranskassa) suurinta taloustieteellistä löytöä, työarvoteoriaa, jonka **Karl Marx** sitten kehitti muotoon, jota tuskin kukaan on vielä tänäkään päivänä pystynyt ohittamaan (Sixten Korkmania nyt sitten ehkä lukuun ottamatta). Kaikessa lyhykäisyydessään työarvoteoria tarkoittaa, että taloudelliset arvot luodaan työllä m.o.t.

Radio-ohjelman "Mitä maksaa" loppupuolella Korkman torjuu kuin sivumennen marxilaisen kriisiteorian toteamalla, että kriisejä on aina ollut ja että kapitalismi selviytyy niistä. Tuohon on todettava, että kriisejä on ollut, mutta on olemassa myös sellaisia tuotantovoimien ja omistussuhteiden välisiä ristiriitoja (ja yksi pahimmista saattaa olla juuri parhaillaan "päällä" Euroopan ja jopa koko maailman mittakaavassa), joista ei selvitä ilman talous- ja yhteiskuntajärjestelmän todella syviä muutoksia, siis ei ilman yhteiskuntaluokkien voimasuhteisiin liittyviä muutoksia.

"Mitä maksaa" ohjelman jälkeen mietin hetken, mikä ihme saa taloustieteilijän (tässä tapauksessa fiksun Sixten Korkmanin) puhumaan samasta aiheesta yhdessä tilaisuudessa yhtä ja toisessa vähän toista ja vaikenemaan kerran toisensa jälkeen jostakin keskeisen tärkeästä aiheesta (kuten Marxin talusteoriasta) lähes kokonaan. Mutta sellaista kai tämä elämä on. Eteenpäin, sanoi mummo lumessa.

Paluu suomalaiseen arkeen

Kun tänne palaa, havaitsee, että pakolaisongelma on täällä kuten muuallakin riistäytymässä käsistä. Pääministeri Juha Sipilä johtaa maata yritysjohtajan ottein. Aisaparinaan hänellä on valtiovarainministeri Alexander Stubb. Don Quijoten aisaparina tuulimyllyjen vastaisessa taistelussa oli Sancho Panza. He taistelivat maailman vääryyttä vastaan ja sorrettujen puolesta. Sipilän ja Stubbin kohdalla ei ole vielä oikein selvinnyt, millä puolella he ovat, vai millään.

Stubbin taloustieteellinen päättely ja toimintaperiaate näyttävät nojaavan laajalti edellä aikaisemmin puheena olleen Huittisten hullun miehen ideologiaan. Olemme kuluttaneet eli syöneet liikaa ja velka on maksettava pois. Siis valtionvelka. Sen poismaksaminen on pakko kuin köyhän kuolema. Marx totesi Pääomassa, että sen jälkeen kun valtionvelka tulee taloushistoriaan mukaan Pyhän hengen pilkkaaminen jää sen rinnalla toisarvoiseen asemaan. Toisin sanoen Pyhää henkeäkin saa pilkata, mutta valtionvelan vähättely, saati pilkkaaminen on kuoleman synti.

Nobelisti käy kylässä

Valtion velkaa on siis kunnioitettava (ilmeisesti vielä enemmän kuin Kymmenen käskyn mukaan isää ja äitiä) ja kyllä sitä suomalaisessa talouspolitiikassa on kunnioitettukin. Lähes kuuroille korville tuntuvat kaikuvan taloustieteen nobelistin **Joseph Stiglitzin** ja muiden järkevien ekonomistien vakuuttelut, että valtionvelkaa voisi elvytystä varten ottaa enemmänkin. Helsingin Sanomien haastattelussa (20.9.2015, Paavo Teittinen) Stiglitz tuomitsee leikkaukset erityisesti talouden laskuvaiheessa, koska ne syövät kotimaista kysyntää ja tuovat paineita hintojen yleiselle laskulle eli deflaatiolle, mikä vaikeuttaa kotitalouksien ja yritysten kykyä selvitä veloistaan.

Samassa haastattelussa nobelisti ihmettelee ajatusta, että leikkaukset ovat välttämättömiä, koska lastenlapsille ei haluta jättää velkataakkaa. "Tuo on niin täysin väärin", hän toteaa ja jatkaa: "Ryöstätte lapsiltanne, kun ette tee järkeviä investointeja ilmaisella rahalla...Maanne hallitus rapauttaa Suomen tulevaisuutta" (HS, em. haastattelu).

Vartiainen puhuu

Paria päivää Stiglistin haastattelun jälkeen kansanedustaja **Juhana Vartiainen** (entinen sd, nyk. kok.) väittää, että Stiglist ei tunne Suomen tilannetta (HS 22.9). Vartiainen toteaa, että "monessa euroalueen kriisimaassa kustannuksia leikattiin lopulta onnistuneesti" ja suosittelee Suomelle "viheliäisen talouskurin" kestämistä "muutamana vuoden ajan".

Vartiainen ei taida itsekään tuntea Suomen tilannetta eli sitä, miten vaikeissa oloissa erityisesti heikoimmassa taloudellisessa asemassa oleva väestönosa elää. Vartiainen on muissa yhteyksissä suositellut Suomelle Ruotsin talouden reseptejä vaikka kyseisten maiden taloudet kulkevat eri suuntiin. Ruotsissa vienti vetää, meillä ei ja kuten Stiglitz huomautti, ei ole olemassa mitään mekanisme, jonka kautta sairaanhoitajan palkan leikkaus edistäisi suoraan vientiä.

Tiukka linja jatkuu

Illan suussa 12.11. radiosta kantautuu korviini tieto, että valtiovarainministeri Stubb on eduskunnassa puolustanut ns. pakkolakien muuttamista määräaikaisista pysyviksi. Hän puhuu jotakin substanssista, mutta en saa oikein selvää mitä hän tarkoittaa. Eikö ole niin, että pakkolakien substanssi, olemus, on pakko?

Kumpikaan hallituksen johtavista ministereistä (Sipilä, Stubb) ei ole oikein osoittanut valtion johtajuuteen viittaavia ominaisuuksia. Määrätynlainen rajoittuneisuus ja suoranainen nurkkakuntaisuus näyttävät vaivaavan molempia. Taloudellisen ja sosiaalisen kriisin oloissa johtajilta vaadittaisiin valtiomiesmäisyyttä, mikä tarkoittaisi tavalla tai toisella koko kansan etujen huomioonottamista. Tuohon asenteeseen ei kuulu esimerkiksi yhteiskunnan elimelliseksi osaksi vakiintuneen ay-liikkeen kimppuun käyminen, johon niin Sipilä kuin Stubbkin näyttävät tuntevan kutsumusta.

Sote vai sota?

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus Sote ja sen ympärillä käyty kädenvääntö on sekin esimerkki johtotason puoluepoliittisesta kahinasta. Eikö ratkaisu 18 itsehallintoalueesta ja 15 sote-alueesta (Keskustan tavoite) sekä asiakkaan vapaus valita terveystalveluiden tuottaja (Kokoomuksen toiveuni) ole itse asiassa lähes klassinen esimerkki "sulle-mulle"-jakoasetelmasta? Kolmas hallitusosapuoli, sisäisissä tuskissaan kieriskelevä Perussuomalaiset sai lähinnä tyytyä sivusta seuraten nuolemaan näppejään. Koko eduskunnan oppositio (jolla tällä hetkellä on puolueiden kannatuskyselyn mukaan kansan enemmistön tuki takanaan) suljettiin täydellisesti Soten loppuvaiheen ratkaisujen ulkopuolelle.

Hämmästyttävää on, että Sipilä tarjosi kokoomukselle oikeastaan ilmaiseksi terveystalveluiden valintavapauden siis asian, joka oli määrä ratkaista vasta koko Sote-prosessin loppupäässä (jos sielläkään). Ratkaisu tuli kokoomukselle itselleenkin yllättävänä joululahjana ja puolueen antamat aplodit kuuluivat kauas.

Sipilän ei olisi tarvinnut tällaista myönnytystä tehdä, sillä kokoomus ei ollut lähdössä hallituksesta mihinkään. Ilmeisesti onkin niin, että terveystalveluiden yksityistäminen on Sipilän omaa sydäntä hyvin lähellä. Lähinnä keskustan ja kokoomuksen välillä käyty loppuvaiheen kädenvääntö sotesta ei ollut kunniaksi kummallekaan osapuolelle, ei demokratialle, eikä Soten liikkeelle saattamiselle. Ratkaisun loppuvaiheen uhkailu ja "ota tai jätä" ja "ota kiinni mistä saat"-asenne muistutti perusolemuksestaan entisajan kylätappelua parhaimmillaan tai pahimmillaan malliin Seitsemän veljestä vastaan Toukolan väki.

Käytännössä Sote on vielä lähes lähtökuopissa tai kuten emeritusprofessori **Jussi Huttunen** on todennut nyt ollaan 800-metrin juoksun ensimmäisessä kaarteessa. Arviot Soten askelmerkeistä vaihtelevat laidasta laitaan eli valinnan vapaus saa kiittäviä, jopa ylistäviä lausuntoja yksityisiltä palvelujen tuottajilta kun taas 18-15-mallia on luonnehdittu mm. "sekasikiöksi"(terveyskeskuslääkäri Ari Mönntinen, HS 10.11.) Mielioidesivu).

Mikä on Soten jatko? Miten sen rahoitus järjestetään ja millä otteella saadaan järjestelmästä luvatut kolmen miljardin euron säästöt vuoteen 2029. 800 metrin juoksu voi vielä muuttua 3 000 metrin estejuoksuksi.